

PINTILII RADU DANIEL

**TURISMUL ȘI ROLUL SĂU
ÎN DEZVOLTAREA INTEGRATĂ
A ZONEI DE INFLUENȚĂ
A MUNICIPIULUI BUCUREȘTI**

**EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2008**

**Universitatea din București – Centrul Interdisciplinar de Cercetări
Avansate Asupra Dinamicii Teritoriale (CICADIT), București, România**

**Această lucrare a fost parțial finanțată prin Programul PN II Resurse
Umane, Proiecte de cercetare pentru tineri doctoranzi, Cod Proiect
TD-308, contract de finanțare 28/1.10.2007, „Rolul ariilor de atracție turistică
din zona de influență a municipiului București în dezvoltarea integrată a
acesteia”.**

Referenți științifici: Prof. univ. dr. Cristian Braghină
Prof. univ. dr. Nicolae Ciangă
Prof. univ. dr. Ion Iordan

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Radu Daniel Pintilii
Coperta: Radu Daniel Pintilii

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.)

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PINTILII, RADU**

**Turismul și rolul său în dezvoltarea integrată a zonei de influență a
municipiului București / Pintilii Radu Daniel. - București : Editura Universitară,
2008**

Bibliogr
ISBN 978-973-749-597-6

338.48(498 Buc.)

796.5(498 Buc.)

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9789737495976

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate
fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2008
Editura Universitară
Director: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, București
www.editurauniversitara.ro

CUPRINS

PREFAȚĂ	7
INTRODUCERE	11
1 CONCEPTE TEORETICE ȘI METODOLOGIA STUDIERII ARIILOR DE ATRACȚIE TURISTICĂ DIN ZONA DE INFLUENȚĂ A MUNICIPIULUI BUCUREȘTI	15
1.1 Conceptul de zonă de influență în literatura geografică	15
1.1.1 Definiție, entități similare, caracteristici	15
1.1.2 Discontinuități în zonele de influență ale orașelor	23
1.1.3 Importanța zonelor de influență în dezvoltarea regională	24
1.1.4 Delimitarea zonelor de influență urbană-experiențe și criterii ...	27
1.1.5 Principalele criterii utilizate în delimitarea unei zone de influență urbană... ..	35
1.1.6 Principalii indicatori/indici utilizați în delimitarea zonelor de influență urbană	37
1.2 Conceptul de dezvoltare integrată	42
1.3 Conceptul de arie turistică	43
1.3.1 Definiție, categorii similare utilizate în regionarea turistică a unui teritoriu	43
1.3.2 Avantaje și dezavantaje privind utilizarea conceptului de arie turistică	44
1.4 Conceptul de amenajare turistică	45
2 DETERMINAREA ZONEI DE INFLUENȚĂ A MUNICIPIULUI BUCUREȘTI	47
2.1 Zona de influență teoretică a municipiului București	47
2.2 Zona de influență multicriterială a municipiului București	50
2.2.1 Aria de influență comercială a municipiului București	50
2.2.2 Aria de influență sanitară a municipiului București	58
2.2.3 Aria de influență culturală și de învățământ a municipiului București	60
2.2.4 Aria de influență a transporturilor municipiului București	63
2.2.5 Scurtă caracterizare a cadrului natural al zonei de influență a municipiului București	68

2.2.6 Scurtă caracterizare a așezărilor umane din zona de influență a mun. București	70
3 INDIVIDUALIZAREA ARIILOR DE ATRACȚIE TURISTICĂ DIN ZONA DE INFLUENȚĂ A MUNICIPIULUI BUCUREȘTI	72
3.1 Elemente teoretice privind turismul zonei de influență a mun. București	72
3.2 Resursele turistice naturale din zona de influență a municipiului București	73
3.2.1 Potențialul turistic al reliefului	73
3.2.2 Rețeaua hidrografică – resursă turistică importantă a zonei de influență a municipiului București	74
3.2.3 Elemente bio-geografice cu vocație turistică	76
3.3 Resursele turistice antropice din zona de influență a municipiului București	79
3.3.1 Monumente și obiective arheologice	79
3.3.2 Monumente și obiective de factură religioasă	80
3.3.3 Palate și conace	89
3.3.4 Muzee și case memoriale	92
3.3.5 Tradiții și port popular	93
3.3.6 Monumente ce amintesc de locuri istorice	94
3.3.7 Alte obiective de interes turistic	95
3.4 Delimitarea ariilor de concentrare a resurselor turistice în zona de influență a municipiului București	96
4 INFRASTRUCTURA ZONEI DE INFLUENȚĂ A MUNICIPIULUI BUCUREȘTI	107
4.1 Infrastructura de transport	107
4.1.1 Caracteristicile infrastructurii de transport în zona de influență a capitalei	107
4.1.2 Strategii de dezvoltare a infrastructurii de transport din zona de influență a municipiului București	109
4.1.3 Sistemul de transport și dezvoltarea zonei de influență a municipiului București	110
4.2 Infrastructura turistică a zonei de influență a municipiului București .	114
4.2.1 Caracteristicile și structura infrastructurii turistice	114
4.2.2 Tipologia infrastructurii turistice din zona de influență a municipiului București	115
4.2.2.1 Elemente privind baza de cazare	115
4.2.2.2 Elemente privind alimentația publică pentru turism	121
4.2.2.3 Elemente privind agrementul turistic	122

4.2.2.4	Elemente privind organizarea seminariilor și congreselor	122
4.2.3	Evaluarea infrastructurii turistice din zona de influență a municipiului București	126
5	ACTIVITĂȚILE TURISTICE DESFĂȘURATE ÎN ZONA DE INFLUENȚĂ A MUNICIPIULUI BUCUREȘTI	130
5.1	Caracterizarea activităților turistice desfășurate în zona de influență a municipiului București	130
5.2	Evaluarea presiunii cererii asupra ofertei turistice și de agrement din zona de influență a municipiului București	132
5.3	Estimarea tipurilor de amenajare turistică pentru zona de influență a municipiului București	134
5.4	Amenajarea turistică globală a zonei de influență a municipiului București, printr-o abordare sistemică	140
5.5	Cadrul instituțional și instrumentele utilizate în amenajarea turistică de perspectivă	142
6	AMENAJAREA TURISTICĂ ȘI ORGANIZAREA TERITORIULUI ZONEI DE INFLUENȚĂ A MUNICIPIULUI BUCUREȘTI	145
6.1	Principalele axe și poli structuranți din zona de influență a municipiului București	145
6.2	Organizarea și amenajarea turistică a zonei de influență a municipiului București	158
7	CARACTERIZAREA NIVELULUI DE DEZVOLTARE AL ZONEI DE INFLUENȚĂ A MUNICIPIULUI BUCUREȘTI PRIN PRISMA DEZVOLTĂRII INTEGRATE	160
7.1	Definiție, criterii și metode de individualizare teritorială, metode de analiză a ariilor problemă	160
7.2	Criterii pentru identificarea ariilor problemă	161
7.3	Criterii și metode de individualizare teritorială a ariilor problemă	162
7.4	Metode de individualizare a ariilor problemă	162
7.5	Analiza ariilor dezvoltate și a ariilor problemă din zona de influență a municipiului București	165
7.5.1	Sistemul de indicatori și metode de determinare	165
7.5.2	Analiza ariilor dezvoltate	172
7.5.3	Analiza ariilor problemă	190
7.6	Dezvoltarea integrată prin turism a ariilor cu probleme din zona de influență a municipiului București	212

8 ROLUL ACTIVITĂȚILOR TURISTICE ÎN DEZVOLTAREA ECONOMIILOR LOCALE	218
8.1 Considerații generale	218
8.2 Impactul activităților de turism asupra dezvoltării locale	211
8.3 Ierarhizarea patrimoniului turistic din zona de influență a municipiului București	225
9 ELABORAREA STRATEGIILOR DE AMENAJARE TURISTICĂ ÎN CONDIȚIILE DEZVOLTĂRII INTEGRATE A ZONEI DE INFLUENȚĂ A MUNICIPIULUI BUCUREȘTI	228
9.1 Elemente metodologice	228
9.2 Definirea unei politici de dezvoltare integrată a zonei de influență a municipiului București	230
9.3 Elemente de implementare a unei politici de cooperare teritorială	232
9.4 Elemente de implementare a unei politici de amenajare turistică	234
9.5 Elemente legate de programarea turistică	236
9.6 Elaborarea strategiei de amenajare turistică a zonei de influență a municipiului București	238
9.7 Formularea strategiei de amenajare turistică a zonei de influență a municipiului București	240
CONCLUZII	247
BIBLIOGRAFIE	251

PREFAȚĂ

În ultimii ani, tot mai mulți cercetători conștientizează importanța analizelor de fond ale proceselor de dezvoltare din jurul orașului București, surprinzând complexitatea, dinamica și formele pe care le îmbracă acestea. Lucrarea elaborată de dr. Radu-Daniel Pintilii face parte din categoria acestor studii, axate, spațial, pe zona metropolitană, spațiul metropolitan sau aria de influență ale capitalei, iar, tematic, abordând aspecte legate de calitatea mediului, activități industriale, agricultură, turism ș.a.m.d. Fiecare dintre aceste lucrări au încercat să integreze analiza sectorială într-un context global, relevând valoarea părților dintr-un întreg. Suprapunerea spațială, relativă, a acestor studii nu a însemnat și suprapunerea tematică, fiecare lucrare fiind o contribuție originală la dezvoltarea cercetărilor în domeniu. Abundența acestor studii poate fi considerată o replică la neglijarea totală a spațiului de inserție a capitalei. Poate că prin această modalitate am putea să impulsivăm comunitățile și decidenții lor în a lăsa orgoliile (chiar politice) și de a trece la elaborarea unor strategii comune de cooperare și dezvoltare.

Structurată în nouă capitole, lucrarea se impune prin câteva realizări remarcabile:

a) este prima lucrare focalizată pe analiza științifică a activităților turistice dintr-o zonă de influență, din perspectiva dezvoltării integrate;

b) stabilește și măsoară caracteristicile unui set de indicatori relevanți pentru individualizarea unei zone de influență;

c) integrează, cu rafinament, conceptele existente și frecvent vehiculate de dezvoltare durabilă și dezvoltare integrată în analize concrete pe spații definite;

d) continuă tradiția studiilor asupra zonei de influență a Bucureștilor, actualizând problematica prin prisma viziunii integrale asupra nivelului de dezvoltare a unui asemenea spațiu;

e) pune în discuție problema axelor și a centrelor structurante ale zonei de influență urbană a Bucureștilor;

f) identifică ariile problemă din zona de influență bucureșteană și le analizează prin metode sintetice;

g) relevă în mod explicit rolul activităților turistice în dezvoltarea locală;

h) utilizează rezultatele obținute pentru a elabora o strategie legată de amenajarea turistică a unui spațiu în contextul dezvoltării integrate a acestuia.

Evident că sunt alte multe aspecte relevante în plan conceptual, metodologic sau al analizei propriu-zise focalizată pe obiective precise, dar am remarcat câteva care sunt „izbitoare”, chiar la o privire superficială asupra acestei lucrări științifice.

În ciuda faptului că în ultimii ani au fost reluate studiile asupra zonelor periurbane, de influență sau metropolitane, totuși realizările în plan teoretic și aplicativ necesită fundamentări mult mai atente, datorită unui paradox: apar noi concepte și metodologii asociate, dar rezultatele practice se reflectă într-o dezvoltare haotică, în care valorile perene sunt aruncate peste bord, în schimb este agreat inversul acestora, din porniri ideologice sau din promovarea unui spectaculos brutal. Din această cauză insistența pe clarificări metodologice și pe inserția optimă, neexagerată, a conceptelor moderne și post-moderne vehiculate în analizele științifice este binevenită. Autorul, în acest proces de clarificare metodologică, face dovada unui respect deosebit față de rezultatele predecesorilor consacrați în analizele periurbane, pune accentul pe depistarea rolului pe care îl au discontinuitățile în materie de diferențiere a forței de polarizare și de dezvoltare și urmărește succesiunea logică a unui astfel de studiu: de la criterii, principii, indicatori, proiecții spațiale, individualizarea de praguri și de clase omogene ș.a.m.d.

Având în spate o înțelegere corectă și o apreciere a experiențelor științifice anterioare, o abordare bine ținută din punct de vedere al studiului conceptelor și metodologiilor, dl. Pintilii relevă avantajele și dezavantajele utilizării în analiza de față a conceptului de arie turistică. Eu aș extrapola concluzia, menționând că noțiunea de arie turistică în spații fluu, este mult mai benefică decât alte noțiuni, precum regiunea sau zona, care presupun îndeplinirea în mod clar a unor criterii și principii. Utilizarea acestei noțiuni îi permite autorului să înlăture unele rețineri legate de interpretare și, în plus, îi conferă multă libertate în a manevra instrumentarul metodologic pentru a releva importanța activităților turistice dintr-o zonă de influență ca a Bucureștiului.

După circa 40 de ani, suntem în fața unei metodologii exhaustive privind definirea și delimitarea teritorială a unei zone de influență. Această activitate a însemnat un volum de muncă enorm, în condițiile în care statistica nu este relevantă pentru fenomenul de atracție a unui mare oraș și în care reticența la furnizarea unor date banale domină atmosfera

funcționărească strictă a multor instituții. Într-un asemenea context, autorul a reușit să identifice patru arii de influență elementară, să le traseze spațial și să le interogheze intersecția. Rezultatul a fost conturarea unei zone de influență plausibilă, credibilă și aptă de a fi introdusă în proiectele de dezvoltare viitoare a zonei metropolitane a Bucureștiului.

Printr-o cercetare clasică, autorul evaluează resursele turistice naturale și antropice din zona de influență a capitalei, relevând, în ultima parte, principalele concentrări de resurse. Aceste concentrări, approximate prin contiguitate și funcționalism (uneori), ca arii cu relevanță turistică fac, implicit sau explicit, obiectul de studiu al capitolelor următoare. Pentru a aprecia activitatea turistică, autorul realizează o amplă caracterizare a infrastructurii, văzută prin accesibilitate, dar și, sau mai ales, prin prisma infrastructurii turistice (bază de cazare, alimentație publică, baze de agrement, capacitate de organizare a congreselor și seminariilor etc.).

Chiar dacă activitățile turistice din jurul Bucureștiului sunt discontinuie spațial și temporal, mai puțin consistente la prima vedere, acestea pot fi cuantificabile, pentru o analiză comparabilă. Rezultatele obținute corelate cu proiecția spațială a activităților turistice dau posibilitatea analistului să observe care este capacitatea acestora de structurare a spațiului. În acest sens, analizele sunt concludente, conducând la individualizarea centrelor și axelor turistice structurante ale zonei de influență sau care ar avea un rol major în organizarea viitoare a acestui spațiu.

Nu se poate atinge obiectivul fixat în lucrare fără a întreprinde o analiză detaliată asupra nivelului de dezvoltare a zonei de influență. Această analiză a condus la a releva principalele arii problemă, critice din punct de vedere al nivelului de dezvoltare. Autorul merge mai departe și sugerează câteva căi de tratare a acestor arii, implicând activitățile turistice într-o viziune de dezvoltare integrată. O astfel de inserție a activităților turistice nu se poate face decât de la nivelul economiilor locale.

Ultima parte a lucrării este una de analiză prospectivă și demonstrează utilitatea studiului întreprins. Astfel, în condițiile Bucureștiului, autorul propune ca zona de influență urbană să fie concepută ca un subsistem urban. Adică o parte componentă a sistemului urban axat pe capitală, cel de-al doilea subsistem fiind Bucureștiul însuși. În aceste condiții, deținerea unei politici de dezvoltare integrată a zonei de influență, prin utilizarea rațională a resurselor turistice, nu se poate întreprinde fără a lua în calcul intrările și ieșirile din celălalt subsistem: orașul propriu-zis. Baza utilizării decente a potențialului uman, material și turistic al acestui

mare sistem spațial îl constituie necesitatea fundamentării și aplicării unei politici de cooperare teritorială. Or, deocamdată o astfel de politică este ușor de definit, dar greu de aplicat, având în vedere lipsa unei culturi a cooperării la nivelul unităților administrativ-teritoriale de bază. Autorul știe acest lucru și întrevide principalii pași care trebuie făcuți în acest sens și ce rol au activitățile economice, respectiv cele turistice, în a tranșa orgoliile și viziunile egoiste ale celor implicați.

Concluzionând, subliniem că lucrarea de față se detașează prin rezultatele teoretico-metodologice și aplicative obținute, prin consistența suportului demonstrativ, prin stilul convingător și clar de exprimare, prin modul de interpretare a unor fenomene în interacțiune continuă, tipice zonelor de influență urbană. În mod evident, se remarcă spiritul de fin analist al autorului, prudența în exprimare, atunci când interacțiunile spațiale sunt foarte complicate, dar și forța argumentelor în a demonstra tendințe și procese bine conturate. Toate acestea transformă această lucrare într-un veritabil instrument de documentare și cercetare, un model de analiză, care poate fi aplicat în alte studii similare. Mulțimea elementelor cu caracter informativ și modul atractiv de prezentare a rezultatelor fac recomandabilă lucrarea, atât pentru studenți, specialiști în domeniul amenajării și dezvoltării teritoriale, cât pentru publicul larg, dornic de a afla detalii concrete despre spațiul de susținere a metropolei bucureștene.

Prof.univ.dr. Ioan Ianoș
Universitatea din București

INTRODUCERE

Turismul, ca fenomen social și economic contemporan, caracterizat de o puternică dinamică și complexitate, reprezintă un marker al dezvoltării economice pentru o economie, fie aceasta din urmă și la scară locală. Caracteristicile acestui fenomen pot fi puternic influențate și, la rândul-i, pot introduce influențe marcante în societatea contemporană.

Fenomenul turistic a avut o evoluție spectaculoasă de-a lungul timpului, încât, se înscrie printre sectoarele economice cu cea mai spectaculoasă evoluție, încă din trecut, când premisele dezvoltării sale ca puternic fenomen turistic modern, au constituit-o dintotdeauna marile structuri urbane, puternic industrializate, unele din principale furnizoare de clienți.

Dincolo de a fi un element al unui decupaj economic, turismul trebuie să reprezinte nu numai o modalitate de relaxare sau de distracție, ci un model de civilizație, cu o importantă conotație culturală; aceasta, în condițiile în care, în zilele noastre, de cele mai multe ori, sunt promovate non-valorile și incultura.

Apariția fenomenului turistic într-un anumit spațiu nu trebuie să aibă drept cauză ieșirile în aer liber, liniștea și peisajele atractive, baza tehnico-materială și infrastructura dezvoltată ale acestuia, ci „setea de cunoaștere”, acea dorință de îmbogățire a orizontului cultural, prin vizitarea tuturor obiectivelor care prezintă interes turistic.

Obiectivele care prezintă interes turistic sunt cele de factură religioasă, cum ar fi mănăstirile și bisericile, monumentele istorice și de artă, muzeele sau chiar anumite locuri unde au avut loc evenimente cu o încărcătură și o greutate istorică însemnată, etc.

În analiza fenomenului turistic din zona de influență a municipiului București s-a optat pentru delimitarea resurselor turistice pe anumite arii de atracție. S-a rămas doar la noțiunea de arie de atracție turistică, datorită faptului că, indiferent de cantitatea și calitatea resurselor turistice, între acestea nu există anumite legături funcționale, care să le asigure continuitate în vederea constituirii lor în zone turistice.

În interiorul zonei de influență a municipiului București, turismul reprezintă una din soluțiile alternative în dezvoltarea integrată a acesteia, alături de o serie de alte activități productive și de servicii.

În prezent, Parlamentul României a elaborat proiectul de lege privind aprobarea Planului de Amenajare a Teritoriului Național Secțiunea VI –

Zone cu resurse turistice. Politicile turistice de la nivel național se definesc tot mai coerent, cu scopul de a valorifica la întreaga capacitate întregul potențialul turistic de care țara noastră dispune.

În intervalul 2005-2008, turismul a evoluat sub influența Politicii de dezvoltare a turismului României 2005-2008, având la bază Planul de Guvernare 2005-2008, care a stabilit pentru turism o serie de obiective strategice, armonizate cu politica Uniunii Europene în acest domeniu. Noua politică încearcă să se concentreze pe factorii orizontali care determină competitivitatea sectorului turistic.

Pentru următorii ani, baza legală a desfășurării activităților turistice din România este reprezentată de Planul Național de Dezvoltare 2007-2013, a cărui principală prioritate o continuă pe cea a politicilor anterioare de dezvoltare turistică, fiind concentrată asupra creșterii competitivității economice și asupra dezvoltării economiei bazate pe cunoaștere.

Rolul principal al politicii de dezvoltare turistică este acela de a crea condiții favorabile dezvoltării activităților de acest tip într-un anumit spațiu. Principalele slăbiciuni ale politicilor de dezvoltare turistică, relevante pentru ajustarea structurală a turismului românesc sunt: mediul de afaceri mai puțin prietenos, ritmul lent al privatizărilor din turism, inerția în restructurarea companiilor, persistența constrângerilor bugetare slabe, calitatea precară a serviciilor din domeniu, infrastructura generală și cea specifică insuficient dezvoltate, etc.

Analiza întreprinsă în prezentul studiu, asupra dezvoltării integrate a zonei de influență a municipiului București prin intermediul activităților turistice, are în centrul său Capitala, ca important centru polarizator și declanșator de mutații cu impact direct și determinant în evoluția așezărilor, atât din punct de vedere economic, cât și social.

În acest spațiu, caracterizat de o dinamică economică complexă, multiplele schimbări economice produse se regăsesc, deocamdată, într-un stadiu precoce de dezvoltare și au un grad de concentrare ridicat în localitățile situate în imediata vecinătate a Capitalei și de-a lungul principalelor căi de comunicație. Fenomenul va fi mult mai profund în următorii ani și va antrena inclusiv alte unități administrativ-teritoriale, care, deocamdată, deși situate în zona de influență a municipiului București, sunt destul de rar implicate în fluxurile investiționale de amploare.

Lucrarea de față are rolul de a evidenția situația reală a fenomenului turistic din jurul capitalei și a spațiului aflat sub influența acesteia, de a analiza cum ariile de atracție turistică pot contribui la dezvoltarea integrată a unui astfel de spațiu, printr-o serie de strategii bazate pe realitatea din teren.

Obiectivul principal al studiului îl reprezintă analiza turismului prin prisma contribuției sale la creșterea gradului de dezvoltare a localităților din zona de influență a municipiului București. În ansamblul ramurilor economice, turismul poate asigura dezvoltarea unei așezări și poate îmbunătăți poziția sa în ierarhia localităților din zona de influență a Capitalei.

La ora actuală, sectoarele secundar și terțiar sunt tot mai evidente în viața economică a unităților administrativ-teritoriale din zona de influență a municipiului București, și doar la periferia acesteia rămâne dominant caracterul agricol. Evoluția turismului dintr-o localitate îi garantează de cele mai multe ori posibilitățile reale de afirmare, cu atât mai mult cu cât sectorul terțiar este caracterizat printr-o pondere relativ mare a serviciilor banale, care au rolul de a asigura minimumul necesar pentru populație.

În consecință, rolul activităților turistice în dezvoltarea integrată a zonei de influență a municipiului București devine primordial și poate caracteriza o etapă ce se impune a fi traversată cu succes în actuala evoluție economică și socială a acestui spațiu, cu o evoluție extrem de dinamică și de complexă.

Studierea acestui spațiu tot mai divers și realizarea acestei lucrări nu ar fi fost posibile fără o îndrumare științifică riguroasă. De aceea, pe această cale, doresc să mulțumesc în mod sincer, coordonatorului științific, d-lui prof. univ. dr. Ioan Ianoș, atât pentru sprijinul științific și moral, dar mai ales pentru șansa oferită de a pătrunde și a urma calea cercetării științifice. În același timp, mulțumesc colectivului de cercetători ai Centrului Interdisciplinar de Cercetări Avansate asupra Dinamicii Teritoriale (CICADIT), care mi-au împărtășit din experiența lor științifică și alături de care am avut și am plăcerea de a colabora, în calitate de cercetător.

Realizarea acestui studiu nu ar fi fost posibilă fără aportul unor instituții publice și private, precum: Școala Națională de Sănătate Publică și Management Sanitar, Spitalul Universitar de Urgență și Spitalul Municipal Colțea din București, Regia Autonomă de Transport București, Institutul Național de Statistică, Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Locuințelor, Direcția de Turism din cadrul Ministerului pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii, Comerț, Turism și Profesii Liberale, care au avut amabilitatea de a-mi pune la dispoziție o bună parte din informațiile și datele statistice necesare.

De asemenea, sincere mulțumiri, aș dori să adresez d-lui medic dr. Dan Perețianu, care mi-a îndrumat pașii spre un izvor nesecat de informație, vitală în delimitarea arealului de studiu. Aceleași mulțumiri doresc să le adresez și d-nei medic dr. Nona Chiriac, care mi-a facilitat accesul la anumite date statistice, în delimitarea arealului de studiu (zona de influență a municipiului București).

CAPITOLUL 1

CONCEPTE TEORETICE ȘI METODOLOGIA STUDIERII ARIILOR DE ATRACȚIE TURISTICĂ DIN ZONA DE INFLUENȚĂ A MUNICIPIULUI BUCUREȘTI

1.1 Conceptul de zonă de influență în literatura geografică

1.1.1 Definiție, entități similare, caracteristici

Conexiunile existente între centrele urbane și teritoriile aferente dau naștere în timp unor puternice relații. Acestea sunt de cele mai multe ori de natură demografică, economică, social-culturală sau politico-administrativă. Având în vedere faptul că, orașul se detașează de spațiul său de susținere prin mai multe caracteristici, acesta îl domină și îi imprimă o serie de particularități conexe sau/și complementare. Realitatea arată faptul că, intensitatea acestor relații este invers proporțională cu distanța dintre cele două entități geografice. Aceste relații și lungimea distanței de propagare a lor în teritoriu determină zona de influență a centrului urban respectiv (Ianoș I., 1987).

Astfel, în lucrarea de față, se analizează relațiile existente între municipiul București, ca mare centru urban, și așezările umane din jurul acestuia, privind cu precădere ariile actuale de atracție turistică din interiorul zonei de influență și încercând să se sublinieze rolul lor în dezvoltarea integrată a acestui spațiu.

Pentru prima dată în literatura de specialitate, termenul de zonă de influență este utilizat, în secolul XX, de către Hans Bobeck, acesta, în anul 1927, recomanda ca analiza geografică să fie îndreptată nu numai asupra interiorului unui oraș, ci și spre evidențierea relațiilor dintre acesta și teritoriul înconjurător (Ianoș, 1987). Geografi Jacqueline Beaujeu-Garnier și Georges Chabot, în lucrările din anul 1963 și apoi în cea din 1971 (Geografie Urbană), arătau faptul că termenul de zonă de influență ar fi fost întâlnit încă de prin secolul al XIX-lea.

În literatura geografică românească, primele cercetări privind orașul au aparținut celui care a pus bazele geografiei moderne românești ca știință, profesorul Simion Mehedinți. Ulterior, sub îndrumarea acestuia, apar alte studii asupra orașelor, acestea fiind realizate de unii dintre colaboratorii mai tineri ai lui Mehedinți: Gh. Zagoriț (Evoluția târgurilor și orașelor dintre Buzău, Târgoviște și București), A. Florinescu (Orașul Ploiești din punct de vedere geografic), etc (Ianoș I., 1987).

Printre studiile cele mai remarcabile, de amintit este lucrarea lui Vintilă Mihăilescu, asupra orașului București (*Bucureștii din punct de*

vedere antropogeografic și etnografic), publicată în anul 1915. Această lucrare rămâne de bază pentru geografia urbană românească. Prin intermediul acesteia, Vintilă Mihăilescu a fundamentat o nouă metodologie de studiu asupra orașelor din România. Această metodologie rămâne de bază și este utilizată ulterior timp de multe decenii. În anul 1922, într-o altă lucrare geografică asupra orașului Călărași, V. Mihăilescu predefinește oarecum zona de influență a unui oraș, stabilind trei arii de aprovizionare și drenare ale orașului: cea de aprovizionare zilnică, de aprovizionare periodică și de drenare depărtată. În această lucrare spațiul aflat sub directă influență a orașului este prezentat ca fiind alcătuit dintr-o zonă de muncă agricolă a orașenilor, o zonă de aprovizionare reciprocă și „ținutul tributar” (pentru transportul grânelor spre port).

După circa 20 de ani (1941), în lucrarea fundamentală „*Orașul ca fenomen antropogeografic*”, autorul definește orașul ca „o aglomerare de clădiri și populație în vederea prelucrării și comercializării produselor fabricate, pe de o parte și o zonă care gravitează spre aceasta, pe de altă parte”. În acest studiu, „zonele funcționale externe” sunt reduse la două: „zona de aprovizionare apropiată și zona de aprovizionare depărtată” (V. Mihăilescu, 1971, citat de I. Ianoș, 1987).

În toate aceste lucrări, V. Mihăilescu abordează o gamă variată de relații, dar cu accentul pus pe aspectele legate de aprovizionarea orașelor. Studiile întreprinse de Vintilă Mihăilescu vor focaliza cercetările ulterioare de geografie urbană, spre evidențierea zonelor de influență ale orașelor.

Alte studii referitoare la zonele de influență urbană sunt cele două studii publicate în Buletinul Societății Române Regale de Geografie de către Valentina Ionescu și Constanța Florescu. Primul studiu, publicat în anul 1928 face referire la alimentarea Capitalei cu lapte și produse derivate, iar cel de-al doilea, al lui M. Țigoiu, se referă la dezvoltarea orașului Constanța). Acesta din urmă, pune în evidență trei zone de influență: zona de aprovizionare curentă, zona ofertei de muncă, zona influențelor culturale și politice și prefigurează conturarea unei noi zone de influență, cea social-culturală.

Evidențierea relațiilor dintre oraș și zona înconjurătoare, și în special în privința atracției turistice sunt lucrările lui C. Bilciurescu, publicată în 1897; și a lui C. Moisil, din 1934.

Un alt geograf, în ale căror studii se regăsește zona de influență urbană, este Victor Tufescu, cu studiul din 1932, asupra orașului Iași și a altor orașe din nordul Moldovei. În acest studiu zona de influență este analizată ca o expansiune a orașului în teritoriu. Într-un alt studiu din 1938,

asupra orașului Botoșani, se prezintă, pentru prima dată în literatura geografică românească, dependența orașului de spațiul din jurul său, prin evidențierea rolului acestuia din urmă asupra orașului, datorită dezvoltării căilor de comunicație.

În perioada postbelică, influența orașului în teritoriu este subliniată și de Vasile S. Cucu, care într-un articol publicat în anul 1967 (V. Cucu – *Aspecte de geografie urbană în Geografia României*, Natura, XIX, 6, București), preciza că orașele domină satele din împrejurimi „prin funcțiile și forța lor de gravitație ... prin forța de absorbție a populației și a funcțiilor locale, prin forța de a stabili raporturi compensatoare între oraș și sat” (Ianoș, 1987).

În anul 1968, Al. Ungureanu, în analiza orașelor din Moldova, remarcă conturarea unor zone suburbane în curs de dezvoltare, în jurul unora dintre acestea. Printre asemenea orașe se numără marile orașe ale Moldovei: Iași, Bacău, Roman și Galați, acesta din urmă, cu o zonă suburbană mai puțin evidentă.

Treptat, spațiul polarizat din jurul unui oraș, va fi substituit cu cel de *zonă suburbană*, care apare pentru prima dată într-un studiu referitor la gruparea urbană Galați – Brăila, întreprins de un grup de autori I. Șandru, V. Cucu și V. Sficlea, în anul 1963.

O analiză completă și mai complexă asupra zonei de influență a unui oraș este realizată în anul 1973, de către I. Iordan, în lucrarea „Zona periurbană a Bucureștilor”. În cadrul acesteia, autorul stabilește clar conținutul noțiunii de zonă periurbană, ca „*spațiul din jurul unui centru urban, caracterizat printr-o activitate strâns legată de acesta din urmă*”. În definiția și delimitarea zonei periurbane a municipiului București, autorul ierarhizează o serie de criterii generale și altele mai de detaliu, care pot fi grupate în două mari categorii: principale, bazate pe funcționalitatea teritorială (structura producției agricole, fenomenele privind populația și așezările, funcția industrială, funcția de recreere și agrement, de transporturi etc.) și secundare (relațiile comerciale, de învățământ, cultură și sănătate).

Influențat de școala geografică franceză de geografie urbană, autorul diferențiază clar zona periurbană (preorășenească) de zona de influență urbană, aceasta din urmă depășind-o pe cea dintâi ca suprafață.

În anul 1976, Vasile S. Cucu utilizează pentru zona de influență a unui oraș noțiunea de „*sferă de influență*” numind-o drept „o realitate teritorială” mult mai extinsă în cadrul căreia sunt incluse atât „*ariile tributare orașului*”, cât și „*ariile influențate direct de oraș*”. În funcție de intensitatea relațiilor de intercondiționare reciprocă, autorul identifică existența unei microsferă și a

unei macrosfere de influență a orașelor. Această utilizare, a noțiunii de sferă de influență, rămâne oarecum singulară în literatura geografică românească.

O analiză cu totul deosebită, față de lucrările existente, asupra zonelor de influență ale orașelor românești, este realizată în anul 1987, de către I. Ianoș, în lucrarea „*Orașele și Organizarea Spațiului Geografic. Studiu de Geografie Economică asupra Teritoriului României*”. Acest studiu se remarcă, față de cele anterior amintite, prin introducerea teoriei generale a sistemelor în studiul geografic al orașelor. Astfel, se evidențiază o nouă treaptă în definirea noțiunii de zonă de influență. Orașul este privit de această dată ca un „sistem termodinamic și informațional optimal deschis”, cu un anumit conținut, cu o anumită structură și organizare spațială, în cadrul căruia se deosebesc două subsisteme cu relații intense între ele: orașul propriu-zis și zona sa de influență.

Referindu-se la zona de influență a unui centru urban, autorul o definea ca fiind „spațiul său adiacent (complementar) care dispune de relații de diferite genuri, direcții și intensități” cu orașul, „relații ce îi asigură existența și prosperitatea”. Astfel, zona de influență a unui oraș are rolul de a diminua sau chiar elimina dezechilibrele teritoriale determinate de apariția și dezvoltarea orașului respectiv și de a atenua forțele centripete ale acestuia față de spațiul înconjurător (Ianoș, 1987).

În anul 1983, Bebe Negoescu, în lucrarea „*Orașul Târgoviște și zona de influență*”, o definea pe aceasta din urmă, ca fiind „teritoriul din jurul unui oraș, în care acesta determină transformări evidente sub raport economic, demografic, cultural etc. și de unde este recrutată forța de muncă și se asigură aprovizionarea.” Autorul pune în evidență influența pe care orașul o are asupra spațiului din jur, dar și pe rolul componentei naturală asupra stabilirii limitei zonei de influență a unui oraș. Pentru aceasta se utilizează și o serie de indicatori, printre care navetismul, activitățile neagricole, mutațiile profesionale, aprovizionarea orașului, cultura, învățământul etc.

În Dicționarul de Geografie Umană, elaborat în anul 1999, autorii defineau zona de influență a unui oraș ca fiind un „teritoriu asupra căruia o localitate urbană își extinde o serie de funcțiuni”, reluând definiția lui Ioan Ianoș asupra extensiunii teritoriale a acesteia: intersecția a cel puțin trei arii elementare de influență.

Tot în anul 1999, Lucreția Mănescu, în teza de doctorat *Orașul Buzău și zona sa de influență – Studiu geografic*, sublinia importanța deplasărilor de populație, funcțiile orașului și dezvoltarea transporturilor în definirea zonei de influență a unui oraș (Mănescu, 1999)

Mai recent, în anul 2002, în lucrarea „*Moldova. Populația, forța de muncă și așezările umane în tranziție*”, autorii articolului „Modele teoretice ale zonelor de influență urbană – exemplul Moldovei”, Ionel Muntele și Marinela Istrate, citând un articol mai vechi apărut în „*Vocabulaire de la Ville*” publicat în anul 2001, și utilizând de data aceasta termenul de *arie de influență*, o defineau pe aceasta din urmă ca fiind „un spațiu definit de legăturile sale funcționale cu un pol urban”.

Acest spațiu conturat în jurul unui centru urban, cunoscut sub numele de zonă de influență este întâlnit în literatura de specialitate, și mai ales în cea internațională și sub diferite alte denumiri, în esență făcând referire la aceeași entitate geografică.

În evidențierea acestui spațiu, caracterizat de strânse legături cu centrul polarizator, unii autori au utilizat noțiuni diferite, dar cu aceeași extensiune spațială. De exemplu, foarte des întâlnită, în literatura geografică franceză, este noțiunea de *banlieue*. În anul 1964, Jean Bastié atribuie aceluiași teritoriu din jurul Parisului două denumiri, cea de *aglomerare* și cea de *banlieue*. Cu cinci ani mai devreme (1959), Pierre George și P. Randet, pentru același spațiu utiliza termenul de *aglomerare urbană* (concentrare urbană formată din orașul propriu-zis și o parte din localitățile apropiate, între care se stabilesc strânse relații de natură economică și demografică). Dezvoltarea orașului a dus la lărgirea zonelor sale suburbane, cu profil rezidențial sau industrial, cât și la apariția unor noi localități, devenite ulterior orașe-satelit. Aglomerarea urbană pariziană presupunea o dependență mai mare a mării metropole de *banlieue-ul* său, prin intermediul orașelor satelit. Acești termeni desemnează zona periferică urbanizată din jurul unui oraș. În Franța, termenul de *banlieue* a fost aplicat mai întâi pentru a desemna teritoriul din jurul capitalei, Paris, apoi s-a generalizat pentru toate marile aglomerări urbane franceze și din lumea francofonă.

O altă lucrare, în care se arată că termenul de *aglomerație urbană* este asociat cu noțiunea de *banlieue*, este „*Atlas de Paris*”, elaborată în anul 1967. B. Kayser afirmă în acest atlas că, termenul de *basin urban* corespunde celui de *zonă de influență*.

Se mai utilizează, de asemenea, și alți termeni ca: *suburbs* sau *urban fringe*, *vorvort*, *basin urban*, *mediu urban înconjurător*. Termeni, precum *regiune urbană* (ansamblu de orașe, legate morfologic, structural și relațional, caracterizat printr-o întindere relativ mare și un anumit policentrism), au fost întâlniți la R. Dickinson, *regiune funcțională* (regiune în care unul sau mai multe fenomene comune conectează așezările într-un întreg funcțional organizat) la Hans Carol, *regiune de organizare* la Robert

Platt, *regiune polarizată* (regiune nodală – regiune în care coeziunea este rezultatul fluxurilor interne, al relațiilor și interdependențelor polarizate de un centru dominant – nod) la Jacques Boudeville. Toate aceste noțiuni au fost redată de către autorii francezi J. B. Garnier și G. Chabot, în lucrarea *Traité de Géographie Urbaine* (1963). Așa cum se poate observa, acești termeni, de cele mai multe ori, depășesc spațial sfera noțiunii de zonă de influență.

De asemenea, un alt termen similar zonei de influență, preluat de englezi din limba germană, este și cel de *hinterland*.

În 1961, O. Boustedt și colaboratorii, într-un studiu asupra orașului München, consideră că orașul împreună cu zona înconjurătoare, denumită „*umland*”, formează *regiunea urbană*. Termenul de *umland* a fost introdus pentru prima dată în literatura de specialitate de către A. Allix în anul 1922 și desemnează zona din jurul orașelor, care are relații strânse cu acesta și suferă influențele sale. Acest termen este utilizat cu precădere în literatura germană și cea scandinavă, fiind mult mai cuprinzător decât cel de banlieue, care prezintă interpretări foarte diferite.

În anul 1961, M. P. Fillatre atribuie denumirea de *aglomerație multicomunală* orașului și comunelor sale periferice, iar P. Bachelard, în anul 1967, utilizează termenul de *rețea rutieră preurbană* (*réseau routier préurbain*). Termenul de *periurban* a mai fost utilizat de J. Boutrais, P. J. Charvet (1967) și de J. B. Racine (1970).

La noi în țară, în afara noțiunii de zonă de influență, cu sensuri apropiate se mai utilizează și noțiunile de: *zonă periurbană* (Jordan, 1973 – o definea ca fiind „spațiul din jurul unui centru urban, caracterizat printr-o activitate strâns legată de acesta”, *sferă de influență* (Cucu, 1976) – distingând o micro și o macro-sferă de influență, *zonă preorășenească* (*areal situat la periferia unui oraș și a banlieului său, afectat de transformări profunde în plan demografic, economic social, politic și cultural, rezultate din relațiile sale reciproce cu orașul*), *zonă suburbană* (Nicolae, 2002) – „zonă situată în apropierea orașelor sau la limita spațială a acestora, care se caracterizează printr-un nivel de urbanizare mai redus față de standardele recunoscute și ai cărei locuitori au mod de viață și comportament specific”).

Aceste noțiuni, apropiate celei de zonă de influență desemnează teritoriile care sunt influențate sau influențează în mod direct orașul.

În ultima perioadă, în literatura geografică românească se utilizează și noțiunea de *zonă metropolitană*, prin aceasta înțelegându-se un anumit spațiu constituit prin asociere, pe bază de voluntariat, a marilor centre

urbane, cum ar fi capitala țării și municipiile de rangul I, cu localitățile urbane și rurale aflate în zona imediată, până la o depărtare de aproximativ 30 de km., între care s-au dezvoltat relații de cooperare pe multiple planuri.

În lucrarea „Dinamica Urbană. Aplicații la orașul și sistemul urban românesc”, apărută în anul 2004, Ioan Ianoș sublinia faptul că zona de influență din jurul unui oraș nu este altceva decât precursora zonei metropolitane, „fiind în strânsă corelație cu forța centripetă și de influență a unui „hiperoraș”, respectiv a unui centru urban ce depășește un anumit prag demografic și al complexității funcționale (Ianoș, 2004)”.

În Geografia Urbană apar din ce în ce mai frecvent noțiunile de *zonă de influență* (spațiul din jurul unui oraș, definit prin relațiile dintre centrul urban respectiv și zona rurală înconjurătoare), *armătură urbană* (rețeaua formată din marile centre urbane care servesc drept bază pentru organizarea întregii rețele), *funcție urbană* (ansamblul activităților desfășurate într-un oraș, și dedicate exteriorului acestuia, ceea ce permite precizarea raporturilor specifice dintre activitățile economice și spațiul urban).

În practică, zona de influență a unui oraș depășește limitele administrative ale centrului urban respectiv. De cele mai multe ori, poziția geografică a unui centru urban, alături de cea din ierarhia urbană, imprimă zonei sale de influență o anumită personalitate. Extinderea în teritoriu a influenței unui centru urban este direct proporțională cu mărimea și importanța la nivel național a acestuia și invers proporțională cu distanța față de centrul urban. Datorită acestui fapt, se întâlnește o anumită continuitate a zonei de influență, în cazul orașelor mici și o discontinuitate în cazul centrelor urbane mai mari (Ianoș, 1987).

Extensiunea spațială a zonei de influență mai este determinată de prezența unor factori, printre aceștia evidențiindu-se gradul de dezvoltare a țării respective, talia și rangul orașului respectiv, densitatea centrelor urbane, existența unor bariere fizico și economico-geografice.

Mediul fizico-geografic se impune întotdeauna prin exigențele sale, care încă nu pot fi înlăturate datorită nivelului prezent pe care l-a atins tehnologia și de care beneficiază omenirea în prezent.

Barierile politice, deși subiective, sunt mult mai severe, constituind un factor restrictiv în extinderea zonei de influență a unui centru urban, indiferent de mărimea acestuia din urmă. Chiar și atunci când nu există divergențe între statele vecine, granița statală formează o barieră evidentă, cu excepția uniunilor de state, precum Uniunea Europeană.

Raporturile orașului cu zona sa de influență se exprimă în diferite moduri. S-a observat că inclusiv în țările dezvoltate, relațiile dintre aceste

două componente se deosebesc mult în funcție de gradul de dezvoltare economică: regiune agrară sau industrială; regiune cu o densitate mare sau mică de populație, etc.

Legăturile și relațiile dintre centrul urban și zona sa de influență sunt de cele mai multe ori de natură economică, demografică, socială, culturală, politico-administrativă, și mai ales informațională. Relațiile acestea pot avea un caracter reciproc, în sensul că orașul valorifică „materia primă” din zona sa de influență, iar prin funcțiile sale o influențează. Orașul atrage o gamă variată de produse obținute în zona înconjurătoare, pentru a fi consumate, prelucrate sau trimise în alte zone. Odată cu dezvoltarea infrastructurii de transport, crește atracția exercitată de unitățile comerciale ale orașului respectiv.

Relațiile demografice dintre centrul urban și zona sa de influență sunt extrem de variate și acestea constau, de cele mai multe ori, în atracția exercitată de oraș, în ceea ce privește forța de muncă navetistă, în cea mai mare parte. Aceasta își desfășoară activitatea lucrativă în orașul polarizator, dar are reședința în zonele învecinate.

Relațiile de natură socială și culturală se referă la atracția exercitată de unitățile de învățământ, cultură și cele medicale. Lipsa unor astfel de centre în zona înconjurătoare a unui centru urban sau reputația deosebită a unora dintre acestea situate în centrul polarizator, poate mări zona de influență a orașului.

Toate aceste tipuri de relații sunt de cele mai multe ori în strânsă legătură, pe de o parte cu fluxurile informaționale care se orientează dinspre oraș spre zona sa de influență, iar pe de altă parte cu infrastructura de transporturi, care asigură legătura între aceste două entități geografice.

Din cele enumerate mai sus se poate deduce faptul că zona de influență nu este unitară, ajungându-se în situația ca, la o anumită distanță, unele influențe să nu se mai resimtă. Această scădere treptată a atracției și a influenței a dus la individualizarea unor subzone, în cadrul unei zone de influență, stabilite pe baza celor trei tipuri de relații între oraș și zona din jurul acestuia: raporturi fundamentale, ocazionale și excepționale. În literatura de specialitate se întâlnesc astfel de exemple. G. Chabot identifica o zonă suburbană imediată, una apropiată și marea zonă suburbană; P. Schöller un umland, hinterland și zona de influență, iar Dickinson în studiul întocmit asupra orașului Chicago, distingea alături de o zonă apropiată, hinterlandul acesteia (J. Beaujeu-Garnier, G. Chabot, 1971; citat de I. Ianoș-1987).

1.1.2 Discontinuități în zonele de influență ale orașelor

Noțiunea de „discontinuitate” a fost pentru prima dată utilizată și introdusă în geografie, de către Camille Vallaux. Acesta utiliza în caracterizarea spațiului anumite trăsături, printre care diversitatea și contrastul. Discontinuitățile reprezintă acele rupturi, apărute în spațiu și timp, care separă două ansambluri spațiale vecine și diferite. De cele mai multe ori, discontinuitățile apar la trecerea dintre și între sisteme sau subsisteme.

Eterogenitatea reprezintă una dintre caracteristicile principale ale spațiului. Aceasta este dată de faptul că structura și forma acestuia nu este continuă, așadar putând apărea deseori anumite discontinuități teritoriale.

În privința zonei de influență a unui oraș, se pot individualiza anumite discontinuități elementare utile dar de cele mai multe ori foarte puțin relevante (constituite pe baza unui singur indicator) sau, anumite discontinuități structurale, măsurate pe baza unui sistem coerent de indicatori (ca o suprapunere de numeroase discontinuități elementare convergente). Astfel, raportându-ne la o anumită scară de observație, se pot distinge discontinuități lineare a căror limite se rezumă la un prag unic, și discontinuități în areal, cuprinse în limitele a două praguri, unul de apariție și altul de extincție.

După geneză, într-o zonă de influență discontinuități identificate pot fi naturale sau discontinuități antropice. În privința poziției geografice a unui centru urban față de o unitate montană sau față de o arteră hidrografică majoră, care-i limitează extinderea zonei de influență, limita acesteia poate fi privită ca o discontinuitate naturală. La fel granițele politice sau administrative care pot, la rândul lor, limita extinderea zonei de influență a unui oraș sunt privite ca o discontinuitate de ordin antropic. Un exemplu clar, în acest sens îl constituie limita sudică a zonei de influență a municipiului București.

Contactul dintre spațiul construit al unui centru urban cu cel al zonei sale de influență, poate fi privit ca o discontinuitate temporară, luând în considerație durabilitatea și relativitatea acesteia în timp. De asemenea, tot ca o discontinuitate temporară poate fi privită și limita zonei de influență a unui centru urban, care percutează la fluctuațiile înregistrate în timp de cele două entități: orașul și zona sa de influență.

La nivelul percepției, într-o zonă de influență se pot identifica anumite discontinuități materiale, date de acele rupturi vizibile de origine naturală

sau antropică existente în interiorul acesteia (bariere naturale, de exemplu sau discontinuități mentale, reprezentate de rupturile calitative. Din punct de vedere al stabilității, o zonă de influență poate fi considerată drept o discontinuitate dinamică, având în vedere variația extensiunii sale spațiale.

1.1.3 Importanța zonelor de influență în dezvoltarea regională

Dezvoltarea regională reprezintă un concept care exprimă un ansamblu de acțiuni prin care se urmărește dezvoltarea economică și socială, bazată pe o structură spațială echilibrată. Acest concept a fost lansat în perioada dintre cele două războaie mondiale, atunci când, datorită crizei economice din anii '30, Statele Unite ale Americii și statele Europei de Vest căutau soluții pentru relansarea economică.

În prezent, conceptul de „dezvoltare regională” are semnificații relativ diferite de la o țară la alta. La nivelul Uniunii Europene, dezvoltarea regională înseamnă implementarea de politici pentru diminuarea sau eliminarea unor decalaje în nivelele de dezvoltare economică a unor teritorii față de altele. În numeroase state, dezvoltarea regională reprezintă participarea activă și eficientă a tuturor cetățenilor la dezvoltarea economică, politică și socială a țării. Într-un alt sens, dezvoltarea regională presupune dezvoltarea teritoriilor care se află la o distanță îndepărtată față de centrul economic relativ mai dezvoltat. Totuși, în majoritatea statelor, dezvoltarea regională reprezintă o politică susținută de fonduri naționale și comunitare, la care se adaugă cofinanțările locale.

Ca mod de aplicare și concept, dezvoltarea regională își are sursele în literatura geografică și cea economică, prin studiile întreprinse de către F. Perroux (1950), J. Boudeville (1966), Friedmann (1967) și alții, în deceniile VI și VII ale secolului trecut.

Gradul de dezvoltare socio-economică al unităților administrativ-teritoriale din interiorul unei țări este influențat de mai mulți factori, un rol important avându-l potențialul natural, reformele economice și sociale, gradul de dezvoltare a pieței și capacitatea de adaptare a autorităților locale la realitatea contemporană. Factorii mai sus enumerați condiționează apariția anumitor disparități în dezvoltarea socio-economică a unui teritoriului. Accentuarea discrepanțelor teritoriale conduce la o înlănțuire și amplificare a efectelor sociale și economice negative.

Zonele de influență urbană au un rol foarte important în dezvoltarea regională. O privire generală a dezvoltării sub aspect teritorial a unei regiuni scoate în evidență decalajul enorm între nivelul de dezvoltare socio-economică a orașelor polarizatoare și nivelul spațiilor rurale din jurul

acestora. Se poate considera că, aceasta reprezintă una din principalele problemele ale dezvoltării regionale, fiind caracterizată de trei particularități de bază: concentrare relativ ridicată a activităților economice în oraș; decalaj pronunțat în ceea ce privește nivelul de trai dintre oraș și spațiul rural aferent; decalaj existent între oraș și restul teritoriului în dezvoltarea infrastructurii fizice și sociale. Este cunoscut faptul că, orașul este un mare consumator de masă și energie, iar pentru o distribuție echilibrată a acestor fluxuri între acesta și spațiul rural din jur este nevoie de adoptarea unor politici de dezvoltare regională în cadrul zonelor de influență.

Considerând faptul că anumite activități de ordin economic, cultural și științific tind să se concentreze în regiunile cu infrastructură mai dezvoltată și cu un grad mai ridicat al calității vieții, se poate concluziona că în profil teritorial o anumită regiune a unei țări riscă perpetuarea sau chiar accentuarea decalajului dintre orașe și restul teritoriului, ceea ce îi va afecta dezvoltarea.

Un alt aspect îl reprezintă discrepanțele în utilizarea forței de muncă și mai ales în distribuția acesteia pe sectoare de activitate (existența unui decalaj în distribuția populației ocupate în sectorul primar, secundar și terțiar). O slabă utilizare a potențialului uman reflectă o oferta scăzută de locuri de muncă, având drept efect mișcarea în masă pentru muncă a cetățenilor din rural spre urban.

Din punct de vedere al indicatorilor de calitate a vieții, aceștia reprezintă elemente de referință în aprecierea gradului de dezvoltare în profil teritorial a unei regiuni, deoarece dezvoltarea economică nu trebuie să reprezinte un scop, ci un mijloc de realizare al obiectivelor sociale, de satisfacere a nevoilor umane, respectiv de asigurare a unei mai bune calități a vieții. Inegalitatea asigurării cu servicii medicale, de exemplu, poate fi ilustrată de numărul de locuitori care revin la un pat de asistență medicală sau profilactică.

Privind decalajele existente în dezvoltarea economică și a infrastructurii regionale, nivelul produsului regional brut pe locuitor reprezintă un indicator global ce reflectă discrepanțele economice în dezvoltarea teritorială.

Decalajele teritoriale privind amplasarea unităților de producție generează diferențe în asigurarea autonomiei financiare a regiunilor, veniturile proprii din zonele rurale fiind de cele mai multe ori insuficiente și incapabile în a susține cofinanțarea unor proiecte.

Analiza infrastructurii din zonele rurale, raportate la cele urbane reflectă o întârziere accentuată. Astfel de discrepanțe se înregistrează în ceea

ce privește infrastructura de transport, cea de utilități și de telecomunicații, dar și infrastructura socială.

Principalul scop al adoptării unor politici de dezvoltare regională în cadrul zonelor de influență îl reprezintă asigurarea și promovarea unei dezvoltări social-economice echilibrate și viabile a întregului teritoriu prin conservarea potențialului natural și cultural, diminuarea decalajelor în dezvoltarea comunelor, precum și preîntâmpinarea apariției așa-ziselor arii defavorizate în cadrul acestor zone de influență.

Pentru atingerea scopului politicii de dezvoltare regională într-o zonă de influență este necesară constituirea și ajustarea permanentă a următoarelor obiective:

- diminuarea decalajelor existente și stimularea dezvoltării echilibrate a tuturor comunelor situate în zona de influență a unui centru urban;
- amplificarea procesului de cooperare intercomunală în vederea soluționării problemelor de interes comun;
- instituirea parteneriatului între factorii implicați în implementarea politicii de dezvoltare regională, corelarea acestora cu inițiativele și resursele locale și zonale;
- participarea activă comunităților locale la realizarea programelor de cooperare intercomunală, zonală, regională și națională;

Promovarea politicii privind dezvoltarea regională în cadrul zonelor de influență urbană se realizează în conformitate cu următoarele șase principii:

1. *Principiul concentrării* – concentrarea mijloacelor financiare către spațiile sau seturile de comune cele mai slab dezvoltate și spre activitățile cu impact maxim la nivel regional.
2. *Principiul planificării* – activitățile de dezvoltare regională în cadrul zonelor de influență urbană vor respecta strategiile de dezvoltare elaborate la nivel național, regional, județean și local.
3. *Principiul parteneriatului* – dezvoltarea regională se realizează în strânsă cooperare între guvernul central, consiliile regionale, consiliile județene, autoritățile publice locale, organizațiile neguvernamentale, agenții economici și populația comunităților locale.
4. *Principiul co-finanțării* – prioritățile determinate de politica de dezvoltare regională sunt finanțate din diferite surse – publice sau private - care se completează reciproc.

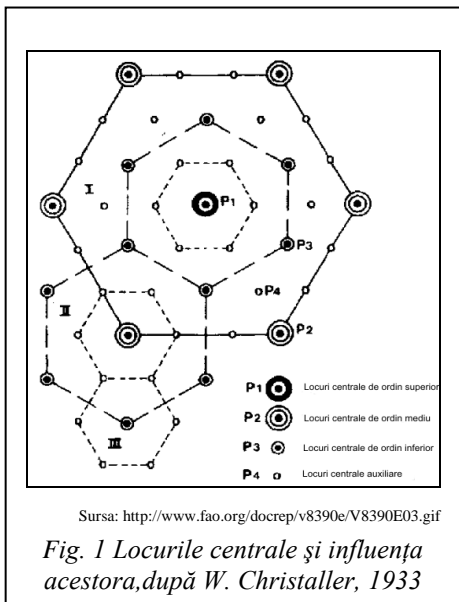
5. *Principiul transparenței* – procesul de planificare și de luare a deciziilor este transparent, iar comunitatea locală va avea asigurat accesul la informațiile privind programele de finanțare, mijloacele de realizare și rezultatele acestora.
6. *Principiul sustenabilității* – politicile de dezvoltare regională vor asigura protecția mediului înconjurător, dezvoltarea economică echilibrată și durabilă, utilizarea efectivă a resurselor naturale, materiale și umane, precum și păstrarea patrimoniului natural și cultural pentru generațiile actuale și viitoare.

1.1.4 Delimitarea zonelor de influență urbană-experiențe și criterii

În literatura mondială de specialitate au existat numeroase preocupări în ceea ce privește determinarea și delimitarea zonelor de influență urbană. Aceste preocupări s-au manifestat în două etape, una înainte și cealaltă după anul 1940 fiind legate de teoriile de localizare.

Astfel, pentru prima perioadă, respectiv cea până în anul 1940, s-au remarcat preocupările lui Von Thünen, Lanhardt, Markinder, Weber, Burgess, Park, Christaller, Colby, Lösch. Totuși, remarcabilă rămâne contribuția geografului german Walter Christaller, fondatorul „*Teoriei Locurilor Centrale*” (1933). Această teorie a fost preluată ulterior (1940) de către economistul August Lösch și de către alți geografi, în special cei americani, care au redescoperit lucrările lui Christaller, datorită traducerii acestora în limba engleză, în anul 1966. Numeroși geografi francezi au criticat la început această teorie, considerând-o oarecum prea abstractă, însă ulterior, unii geografi, precum Georges Chabot sau Pierre George, s-au arătat interesați de lucrarea lui Christaller, inspirându-se în realizarea numeroaselor studii asupra rețelelor urbane regionale.

Lucrarea elaborată de către W. Christaller „*Die zentralen Orte in Süddeutschland*” și expusă la cel de-al XV-lea Congres Internațional de Geografie de la Amsterdam, în anul 1938 cuprinde trei părți: în prima parte, care este și cea mai extinsă, este prezentată teoria propriu-zisă, în cea de-a doua parte sunt prezentate metodele practice prin care ar putea fi testată această teorie, iar în cea de-a treia parte este prezentat un caz concret de organizare a rețelei de așezări din Germania de Sud (Ianoș I., Humeau J.B., 2000).

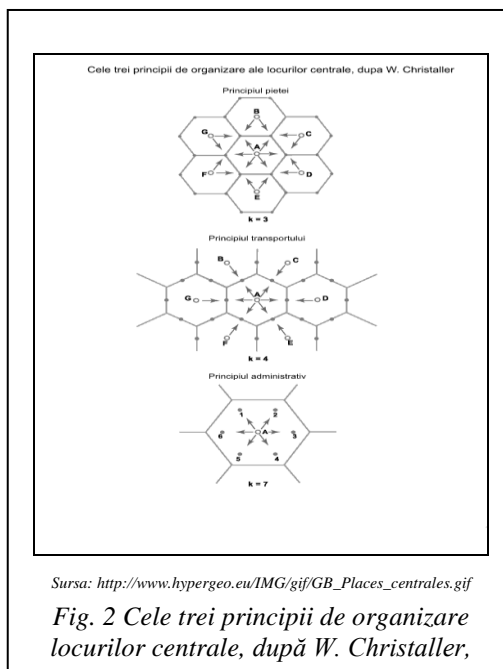
spațiului. Pe baza acestor principii, mai sus enumerate, figura geometrică aleasă de W. Christaller ca model de reprezentare, este hexagonul. Aceasta corespunde unor exigențe minime, minimizarea deplasărilor și acoperirea perfectă și în mod regulat a ariei studiate.

După cum rezultă din Fig. 1, locurile centrale nu sunt de același rang. Dacă centrul de rang superior se află în mijlocul unui hexagon, atunci cel de rang mediu va fi situat în centrul triunghiului ce are ca vârfuri trei centre de rang superior, creându-se astfel o rețea de hexagoane de dimensiuni mai reduse, deci de rang inferior. Prin repetarea acestui procedeu se crează o rețea de hexagoane mai mici, cu locuri centrale tot mai numeroase, dar de rang mult mai mic.

Teoria christalleriană are la bază trei principii ce vizează nu numai rolul pieței, ca punct de desfacere, ci și rolul transportului și al puterii administrative (Fig. 2).

Modelul lui W. Christaller pornește de la ideea conform căreia organizarea sistemelor de așezări, este generată de existența unor nivele corespunzătoare de funcții urbane. În opinia autorului, funcțiile locurilor centrale sunt în special cele terțiare (comerciale, de transport și cele administrative). Diferența în modelul lui Christaller, față de modelul elaborat de von Thunen este că primul model omite importanța locului central ca piață de desfacere a produselor agricole sau ca posibil centru industrial, modelul elaborat de A. Weber.

Ceea ce a considerat, Christaller la baza elaborării teoriei sale a fost ideea de omogenitate și izotropie a

Teoretic, privind ierarhia corespunzătoare principiului pieței, fiecare loc central A își împarte clientela cu un centru de ordin imediat inferior și cu alte două centre de același nivel, respectiv B și C. Clientela care ajunge în centrul A se compune astfel din clientela sa proprie la care se adaugă $1/3$ din clientela fiecărui centru de ordin imediat inferior, localizat în vârful hexagonului. Așadar rezultă șase centre de ordin inferior, corespunzătoare celor șase vârfuri ale hexagonului, adică $(6 \times 1/3) + 1 = 3$, deci sistemul urban respectiv se caracterizează printr-un raport $K=3$.

Conform celui de-al doilea principiu, *principiului transportului*, locurile centrale de ordin imediat inferior sunt localizate la jumătatea distanței dintre două centre de ordin imediat superior. În această situație, clientela centrului A este egală cu $6 \times 1/2$ din cea a centrului de rang inferior, la care se adaugă clientela sa proprie ($6 \times 1/2 + 1 = 4$); sistemul urban respectiv este, cel puțin la nivel teoretic, caracterizat de un raport $K=4$.

În privința celui de-al treilea principiu, *principiul administrativ*, fiecare loc central trebuie să controleze în întregime cele șase centre de rang inferior. Astfel, se poate vorbi de crearea unei rețele de șase locuri centrale, situate radiar în jurul său, adică șase zone plus cea a lui însuși, rezultând un raport $K=7$.

Ulterior, Teoria Locurilor Centrale a lui W. Christaller a fost preluată și de alți cercetători, printre care August Lösch (1940), care a fundamentat-o matematic și a introdus o evidentă flexibilitate în organizarea teritoriului, locurile centrale fiind rezultatul unor alegeri conștiente ale locurilor optime de localizare. Lösch arată că reuniunea mai multor arii de piață formează o regiune economică, iar mai multe dintre acestea creează un sistem național, care se încadrează, la rândul său într-un ansamblu mult mai mare (I. Ianoș, J. B. Humeau, 2000).

Deși a fost la început criticată, fiind îmbunătățită ulterior, putem spune că teoria lui W. Christaller rămâne totuși una din teoriile fundamentale, care explică apariția și dezvoltarea sistemelor de așezări, cel puțin în Franța, în explicarea politicii metropolelor de echilibru și în cea a modalității de amplasare a marilor centre comerciale.

Ideile lui Christaller au fost preluate ulterior și transpuse matematic, în 1958, de către M. Beckmann, acesta oferă astfel teoriei locurilor centrale o fundamentare științifică. Noul model matematic elaborat este utilizat pentru determinarea populației unui oraș în funcție de nivelul pe care aceasta îl ocupă în ierarhia urbană (Ianoș I., Humeau J. B., 2000).

$$c = r \times [k/(1-k)],$$

în care: c, reprezintă populația orașului,

r, reprezintă populația rurală, relativ uniformă din zona sa de piață,

$k/1-k$ reprezintă multiplicatorul demografic urban

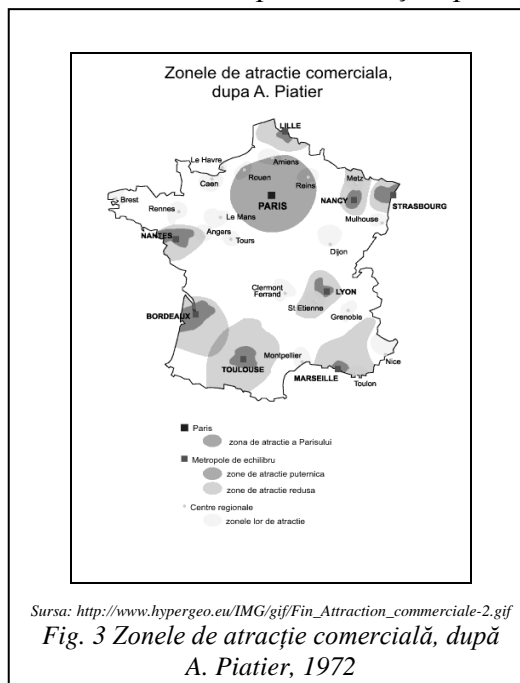
Teoria locurilor centrale are meritul de a explica relația dintre mărimea unui centru urban, numărul și localizarea centrelor urbane, văzute ca centre polarizatoare furnizoare de bunuri și servicii în spațiul rural. Rezultatul principal al acestei teorii îl reprezintă „*ierarhizarea urbană*”, specifică cercetărilor din perioada modernă și mai ales a celor din perioada contemporană. Această teorie este considerată ca fiind cea mai completă dintre toate teoriile aplicate în geografia umană, explicând atât repartitia producției de bunuri cât și cea a populației. Ulterior, acestei teorii i s-a adăugat o serie de concepte, precum cel de *atractivitate* și *accesibilitate*.

Utile în delimitarea zonelor de influență urbană sunt și studiile referitoare la polarizarea spațiului. După 1940, o contribuție importantă o are Francois Perroux, fondatorul „*Teoriei dezvoltării polarizate și a poliilor de creștere*”, care în anul 1955 definea poliile de creștere ca fiind orașe situate în regiuni polarizate.

Un alt concept de bază utilizat în cadrul zonelor de influență urbană este și cel de câmp spațial sau câmp polarizat. Un astfel de studiu este și cel al lui A.Piatier (1972), bazat pe anchete, referitoare la zonele de atracție comercială a principalelor aglomerații urbane din Franța. Aceste anchete au avut drept rezultat delimitarea empirică a zonelor de influență comercială, prin utilizarea întrebărilor referitoare la achiziționarea de alimente, de bunuri de

folosință îndelungată, servicii de reparații și întreținere. În urma prelucrării datelor din chestionare au fost trasate zonele de influență comercială ale orașelor, observându-se faptul că influență este invers proporțională cu distanța față de centrul urban respectiv (Fig. 3).

Metoda utilizată de A. Piatier în studiul său, a fost extrapolată și utilizată în cadrul prezentului studiu, în vederea delimitării ariei de influență comercială a municipiului București (aria de aprovizionare a piețelor bucureștene cu produse agroalimentare proaspete, precum și aria de

aprovizionare a locuitorilor din jurul Capitalei cu produse din hyper și super-market-urile bucureștene).

În delimitarea practică a zonelor de influență urbană, rolul important îl are geograful de origine americană W. J. Reilly. Acesta, în anul 1931, inspirându-se din legea atracției universale a lui I. Newton, a utilizat pentru determinarea atracției comerciale dintre două orașe, propriul model gravitațional.

În Geografia Urbană, atracția exercitată de un oraș asupra zonei sale din jur este cu atât mai mare cu cât talia acestuia este mai importantă și accesibilitatea este mai bună (distanța față de acest centru este mai redusă). Între două orașe de același nivel ierarhic și cu un număr comparabil de locuitori, trebuie să existe o anumită distanță; cu cât talia celor două orașe este mai importantă, cu atât distanța care le separă ar trebuie să fie mai mare.

Presupunând că există două orașe A și B, A căror populație este P_A și P_B , iar între ele localitatea H, aflată la distanța D_A față de orașul A și D_B față de orașul B. Ponderea celor care preferă să facă cumpărături în A este C_A , iar ponderea celor care preferă să facă cumpărături în orașul B este C_B . Considerând cele mai sus enunțate, rezultă următoarea ecuație:

$$\frac{C_A}{C_B} = \frac{P_A}{P_B} \times \frac{(D_B)^2}{(D_A)^2}$$

P. D. Converse adaugă, în anul 1935, acestei teorii existența unui punct între cele două orașe considerate, punct în care volumul cumpărăturilor efectuate în cele două orașe este egal, adică $C_A/C_B = 1$. În cele din urmă, formula devine astfel: $P_A/P_B \times (D_B)^2/(D_A)^2 = 1$. Dar cum $D_A = D_{AB} - D_B$, rezultă:

$$D_A = \frac{D_{AB}}{\sqrt{1 + \frac{P_A}{P_B}}}$$

Această formulă, datorită calculului ușor de efectuat și accesibilității obținerii datelor și trasării concrete pe hartă a unor limite, este în prezent cel mai frecvent utilizată în delimitarea practică a zonelor de influență urbană. Totuși, această teorie nu este suficientă în rezolvarea tuturor problemelor privind exactitatea delimitării unei zone de influență urbană. Aceasta omite oarecum anumite aspecte legate de densitatea populației, de evoluția sistemului urban a cărei zonă de influență se delimitează, coborând analiza până la nivelul comportamentului indivizilor. Rețeaua urbană se află într-o

continuă stare de evoluție și transformare, așadar este impetuos necesar aceste influențe să fie considerate drept arii de influență urbană. Zona de influență urbană se va constitui astfel din mai multe arii de influență, diferențiate în funcție de mai multe criterii, dar care să acopere o paletă cât mai variată de domenii (demografic, economic, social, infrastructură, etc).

Astfel limita zonei de influență nu poate fi redusă la o singură limita, respectiv calcularea acesteia luând în calcul doar populația și distanța dintre cele două orașe.

D. Huff, în 1963, dezvoltă un model probabilistic de atracție urbană. Acesta este aplicat pentru determinarea ariilor de atracție a centrelor comerciale și împarte teritoriul în mai multe zone, dar cu aceeași „probabilitate” de a frecventa un anumit centru comercial.

$$P_{ij} = (S_j/d_{ij}^\beta)/(\sum S_j/d_{ij}^\beta), \text{ în care:}$$

P_{ij} = probabilitatea ca un consumator localizat în centrul „i” să frecventeze centrul comercial localizat în centrul „j”;

D_{ij} = distanța între „i” și „j”;

S_j = talia centrului comercial localizat în „j”;

β = parametru de calibrare care variază în funcție de tipul centrului comercial;

r = numărul de centre comerciale.

Conceptual, aceste două modele relativ asemănătoare diferă însăși prin formulare, modelul lui Reilly utilizează potențialul absolut al unităților, iar în cel al lui Huff se utilizează noțiunea de potențial relativ. În modelul lui Reilly se utilizează pentru delimitarea zonelor de influență masele unităților luate în calcul și distanțele care le separă, în timp ce, în modelul lui Huff, zonele de influență sunt delimitate pe baza importanței relative a fiecărei unități și de distanțele dintre acestea.

O îmbunătățire a formulei lui David Huff este realizată de către Jaques Soppelsa, în anul 1977. Acesta propune îmbunătățirea formulei prin adăugarea importanței specificului consumatorului potențial. Prin adăugarea unor coeficienți de probabilitate, acesta reușește cartografierea zonelor de influență concentrice în jurul centrului. Formula rezultată în final este următoarea:

$$P(C_{ij}) = \frac{\frac{S_j}{T_{ij} \times A}}{\sum_{j=1}^n \left(\frac{S_j}{T_{ij} \times A} \right)}, \text{ unde:}$$